

GEDENKSCHRIFT

BIJ HET 100-JARIG BESTAAN VAN DE ZAKEN
BEHORENDE TOT HET CONCERN ASSELBERGS
TE BERGEN OP ZOOM

ASSELBERGS' IJZERINDUSTRIE EN HANDELMAATSCHAPPIJ N.V.

—
N.V. ASSELBERGS' IJZERHANDEL.

—
N.V. ZUID-NEDERLANDSCHE IJZER- EN METAALGIETERIJ EN
MACHINEFABRIEK

Ten slotte: Wellicht kan het de opmerkelijke lezer bevreemden dat eerst thans - in 1948 - werd overgegaan tot het openlijk aandacht besteden aan een 100-jarig jubileum, hetwelk reeds in 1941 een feit was geworden. Om voor ieder begrijpelijke redenen werd (behoudens in zeer intieme kring) in 1941 aan dit feit geen ruchtbaarheid gegeven, evenmin als aan het 50-jarig zakenjubileum van: de Heer

A. M. C. ASSELBERGS, Directeur van de N.V. Asselbergs' IJzerhandel (1940)

en van: de Heer

J. P. J. ASSELBERGS, Directeur van Asselbergs' IJzerindustrie en Handelmaatschappij N.V. en van de N.V. Zuid-Nederlandsche IJzer- en Metaalgieterij en Machinefabriek

Waren er derhalve redenen om daarop na de bevrijding van ons land terug te komen, besloten werd hiermede te wachten tot ook de derde der Directeuren, n.l.: de Heer

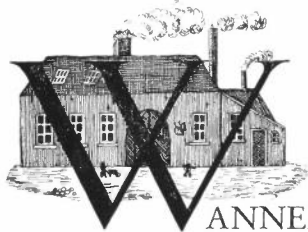
W. A. E. F. ASSELBERGS, Directeur van Asselbergs' IJzerindustrie en Handelmaatschappij N.V. en van de N.V. Zuid-Nederlandsche IJzer- en Metaalgieterij en Machinefabriek

in 1948 de dag zou gedenken dat hij 50 jaar geleden zijn intrede in het bedrijf deed. Nu ook dit laatste jubileum een feit is geworden meenden wij dat er alle redenen aanwezig waren, om zowel aan het 100-jarig bestaan der bedrijven als aan voormelde gouden zakenjubilea meer dan gewone aandacht te besteden.

ARNOLDUS ASSELBERGS 1811-1880 LEGDE DE GRONDSLAG ONZER ZAKEN IN 1841

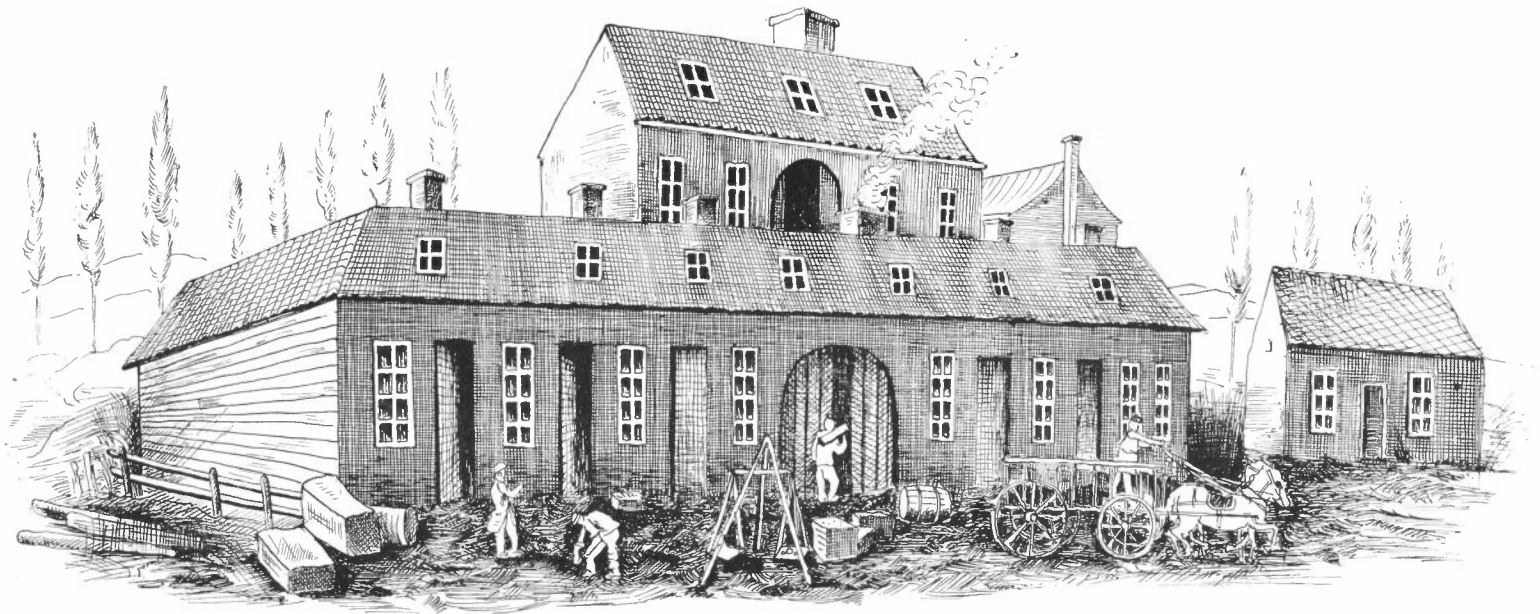
1841-1941

WANNEER in 1839 een einde komt aan de moeilijkheden van Koning Willem I met België, betekent dit voor ons land - en meer in het bijzonder voor de Zuidelijke Provinciën - de verlossing van een drukkende last. Reeds gedurende een negental jaren bevond het Nederlandse leger zich op voet van oorlog. Een der nadelige gevolgen daarvan was (behoeven wij dit in 1948 nog nader te betogen?) een gestadig stijgende Staatsschuld. De Nederlandse handel en nijverheid waren niet van zodanig belang, dat zij tegenover de steeds grotere Staatsuitgaven belastbare opbrengsten van enige betekenis konden stellen. Vandaar dan ook dat in geheel Nederland armoede heerste, een verschijnsel dat vooral in Brabant grote omvang had aangenomen. In de steden en dorpen van deze provincie bevond zich immers het grootste deel der krijgsmacht, en de lasten die daaraan voor de bevolking verbonden waren, konden slechts voor een gering gedeelte vergoeding vinden in de inkwartieringsgelden. Hoe groot inderdaad de nood wel was, blijkt duidelijk uit de jaarverslagen van de Stad Bergen op Zoom van die tijd. Daarin lezen wij, dat in de winter van 1838/39 gedurende dertien weken tweemaal per week aan ruim 1300 behoeftigen brood en turf moest worden uitgedeeld, teneinde deze mensen voor de ergste nood te bewaren. Op een toenmalig aantal inwoners van 7500 is dat een schrikbarend hoog getal. Zonder de voortreffelijke samenwerking van de in Bergen's aloude veste gelegerde officieren en minderen, tot het lenigen van de alom heersende armoede, zou de nood stellig nog groter zijn geweest.

In het stedelijk jaarverslag van 1843 vinden we nog de navolgende zinsnede: „Terwijl overal elders in Nederland de armoede „tot schrikbarende hoogte is geklommen, was de armoede in Bergen op Zoom nogal draaglijk, zodat hier geen tonelen van „wanhoop voorkwamen als waarvan andere steden getuige waren.”

Zulk een tijd prikkelt vitale mannen met verantwoordelijkheidsgevoel tegenover hun gezin en hun omgeving tot harde arbeid om te trachten boven het minimale levenspeil uit te komen. Gelukkig ontbrak het in het arme Brabant aan dergelijke mannen niet. We vinden ze b.v. in de Langstraat en in Rijen, waar eenvoudige ambachtslieden met durf en ondernemingszin de grondleggers werden van de huidige schoen- en lederindustrie.

Ook Bergen op Zoom kende dergelijke persoonlijkheden. Alhoewel nog jong, vallen ze reeds in hun tijd op, doordat hun bekrompen en burgerlijke omgeving zich ergert aan hun doen en laten.

In 1839 signaleert het gemeentelijk jaarverslag: „een paar handelaars” in het klein nogtans, die algemeen bekend staan voor „wargeesten en onruststokers”, zonder evenwel nog hun namen te noemen. Hetzelfde document over het jaar 1840 onthult echter dat deze mannen waren Adrianus van der Hoeven en Arnoldus Asselbergs. Beide jongemannen stamden uit een groot gezin, de eerste van een koopman, de tweede van een winkelier.

Dat ook in deze hoofden scherp inzicht kon schuilen, dat er onder hen mannen waren die nieuwe wegen wilden inslaan en initiatieven durfden nemen, was blijkbaar ietwat te veel voor de stijve notaris, die tevens het ambt van gemeentesecretaris waarnam en persoonlijk de jaarverslagen der Gemeente opstelde. Vermoedelijk omdat dergelijke kooplieden zijn onbewogen sleurgang in de war brachten en zijn vlak bestaan verontrustten, noemt hij hen „wargeesten en onruststokers”.

Het zijn de twee hiervoor genoemde mannen, handelende in aardewerk, lepels en vorken, goede laken- en wollenstoffen, die de grondslag hebben gelegd voor het huidige concern, waartoe behoren:

1. Asselbergs' IJzerindustrie en Handelmaatschappij N.V.
2. N.V. Asselbergs' IJzerhandel.
3. N.V. Zuid-Nederlandsche IJzer- en Metaalgieterij en Machinefabriek.

STICHTING EN OORSPRONG VAN HET BEDRIJF.

IN de vergadering van 13 December 1841 van Burgemeester en Wethouders der Gemeente Bergen op Zoom wordt een request behandeld van Adrianus van der Hoeven en Arnoldus Asselbergs „daarbij verzoekende vergunning tot het oprigten van een smederij” in de percelen die zij daarvoor 14 Maart 1840 hadden aangekocht. Krachtens de wet van 1824 op de Fabrieken en Trafijken diende dit verzoek ter kennisname van het belanghebbende publiek gebracht te worden, opdat dit daartegen zijn bezwaren kon opperen. Noch mondeling, noch schriftelijk liet zich iemand horen. Dus besloten B. en W. op 27 December 1841 „aan Adrianus van der Hoeven en Arnoldus Asselbergs bovengemelde vergunning te verlenen zoals geschied bij deze, om in de huizinge hen toebehorende, staande aan de westzijde van de Keizerstraat gemerkt I No. 74 een „smederij op te rigten, mits zich zorgvuldig gedragende aan de polisiebepalingen op soortgelijke bedrijven reeds geëmaneerd, „of nader zullende worden vastgesteld op poene van nadere dispositie.”

Alhoewel dus de datum van dit besluit moet worden beschouwd als de officiële stichtingsdatum van het huidige bedrijf, blijkt uit andere ten dienste staande gegevens, aan het bedrijf zelf ontleend, dat in feite reeds vanaf 12 April 1841 het bedrijf in gang was gezet. Deze smederij was gelegen tegen het Bastion Belvédère in de Keizerstraat of Lindebaan, zo genoemd naar de oude lijnbaan. Van dit oude bedrijf in zijn toenmalige vorm is niets meer over. Het terrein waarop het stond maakt nu een onderdeel uit van de huidige ijzergieterij aan de Lindebaan.

Wat heeft de beide compagnons ertoe gedreven, naast hun handel, die zich toch voornamelijk op een geheel ander terrein bewoog, een smederij te beginnen? Zij leven in de tijd dat men in de stad overgaat tot het gebruik van de kolomkachel en het stoken van anthraciet in plaas van turf en steenkool. Vooral de Brabantse (beter „Belgische”) kachel die spoedig uitgroeide tot de welbekende „plattebuis”, was een veel gevraagd artikel, dat voornamelijk uit België werd ingevoerd. De opstand der Belgen tegen Koning Willem I maakte het vanaf 1830 onmogelijk Belgische waren te betrekken, maar de vraag naar de Brabantse kachels bleef klaarblijkelijk aanhouden, en nadat na de vrede in 1839 de mogelijkheid van het verkrijgen van het benodigde gietwerk uit België weer geopend werd, moeten zij tot het inzicht gekomen zijn, mede doordat een andere Bergenaar reeds in 1834 kachels maakte, waarvoor hij naar alle waarschijnlijkheid kachelpotten in de Achterhoek betrok, dat het beter was slechts het gietwerk uit België te betrekken en de kachel verder zelf te maken. Daarnaast betrokken zij blijkbaar ook ander gietwerk als kelderroosters, hekwerken en fornuisplaten uit België, want zij maakten niet alleen kachels en smeedwerk, maar noemden zich ook „winkeliers in ijzerwerk”. Dit blijkt uit een stuk van 21 Januari 1842, waarin zij: „als gepatenteerde smeden, kachgelmakers en winkeliers in ijzerwerk binnen deze stad” verzoeken op toerbeurt voor de stad werkzaam te mogen zijn.

Inderdaad leveren zij dan zeer spoedig aan de gemeente en ten behoeve van de kazernes die toen nieuw werden ingericht, twaalf kachels van tweeërlei model, waarvan de tekeningen gelukkig bewaard bleven. Deze twaalf kachels werden aangenomen tegen de prijs van zestien gulden per stuk, en dit bedrag zou worden voldaan in drie termijnen, waarvan de laatste pas vier jaren na de levering kwam te vervallen!

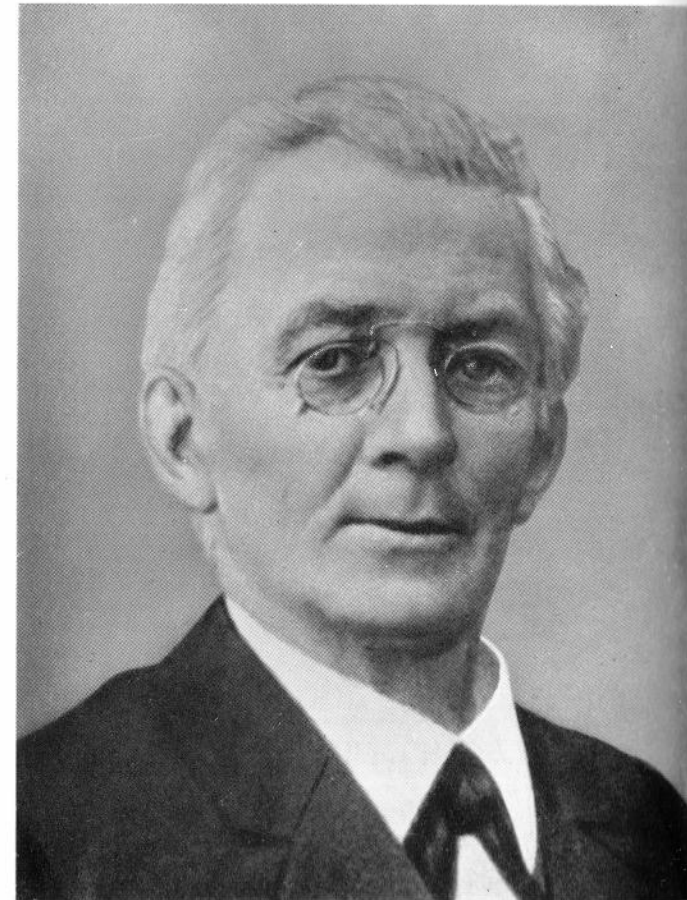
De volgende stap zou spoedig worden gezet. Het was vooral Arnoldus Asselbergs die geregeld naar België reisde om daar het benodigde gietwerk te kopen. Hij was een weetgierig man met een scherp zakelijk inzicht. Door zijn veelvuldig persoonlijk contact met de Belgische ijzerindustrie en de mannen van het vak moet het hem spoedig duidelijk zijn geworden, dat in het gieterijwezen grote kansen lagen.

Nadat de zeer bekwame Luit. ter Zee 1e klasse G. M. Roentgen op verzoek van Koning Willem I in 1823 een belangrijk rapport had uitgebracht over de methodes welke in de zich op hoog peil bevindende Engelse ijzerindustrie werden toegepast, welk rapport de grondslag werd voor de reorganisatie en de opbouw van het Belgische hoogoven- en gieterijbedrijf, had deze industrie zich daar in een vijftiental jaren enorm ontwikkeld en uitgebreid. Toen in 1839 de vrede gesloten werd, was men in België dan ook geheel op de hoogte van zijn tijd. Allerlei raderwerk, assen, zware ribben voor gebouwen en bruggen, buizen, enz., van alles kon men gieten. Dat betekende, dat de dure houten of stenen bruggen verdwenen, in een woord, dat voor vele doeleinden, waarvoor tot dan toe hout was gebruikt,

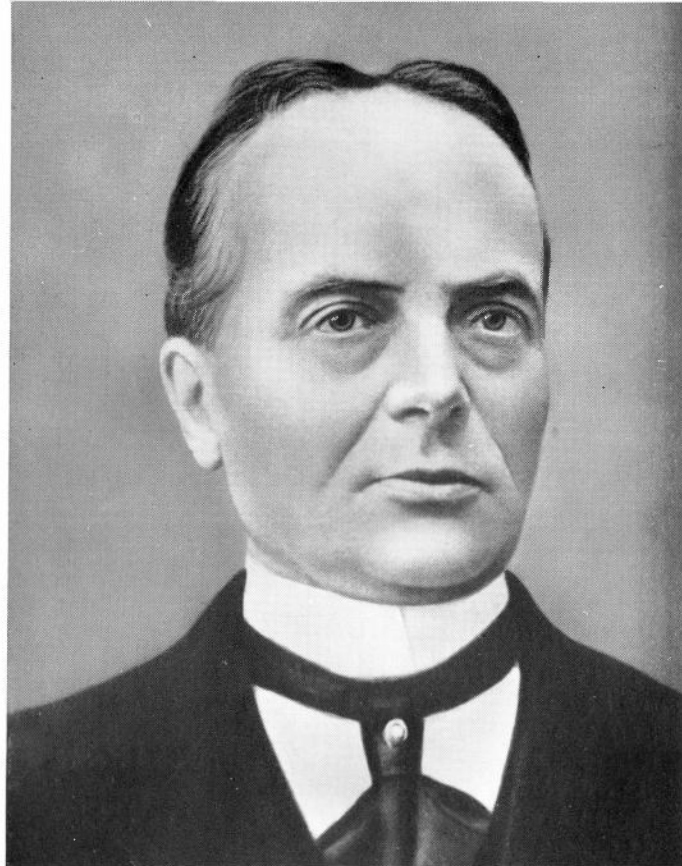
DIRECTEUREN DER

CAROLUS J. ASSELBERGS 1839-1913

TWEEDE GENERATIE

WILHELMUS C. ASSELBERGS 1841-1906

ANTONIUS E. ASSELBERGS 1842-1900

ijzer werd aangewend, dat veel minder kostbaar was. Dit alles moet op Arnoldus Asselbergs een levendige indruk gemaakt hebben. Juist omdat vóór 1850 in Nederland, met uitzondering van de Achterhoek, van een gieterij-industrie vrijwel geen sprake was, zag Arnoldus Asselbergs daar de mogelijkheid welke de tijd bood. De nuchtere, heldere kijk van de zakenman in hem heeft intuïtief begrepen, dat zijn eeuw „de ijzeren eeuw” zou zijn. Daarom gaan de beide compagnons reeds in 1847 over tot het zetten van de volgende stap.

OPRICHTING VAN DE IJZERGIETERIJ.

IN October van dat jaar richten zij aan Gedeputeerde Staten van de Provincie Noord-Brabant een adres met het verzoek „om autorisatie tot het oprigten eener ijzergieterij in derzelver gemeenschappelijke werkwinkel en gebouwen aan de westzijde der Keizerstraat of Lijnbaan wijk I No. 74 binnen deze stad”. Dit verzoek werd ambtshalve in handen gesteld van B. en W. van Bergen op Zoom met de opdracht hieromtrent van advies te dienen, dus een proces-verbaal op te stellen van eventuele bezwaren tegen het plan ingebracht door de burgers der stad.

De burgerij liet zich echter niet horen en ook de Majoor Eerstaanwezend Ingenieur en diens chef de Heer Directeur der 3e Fortificatie meenden zich „in s-Rijks belang niet te moeten verzetten tegen het verzoek van A. van der Hoeven en A. Asselbergs, om autorisatie tot oprigting ener ijzergieterij in de nabijheid van het Bastion Belvédère binnen deze vesting.”

Zo kregen de verzoekers van Gedeputeerde Staten 16 November 1847 met onderstaand stuk verlof tot het uitvoeren hunner plannen.

16 November 1847

Litt. L.

Afdeeling : Policie

Bijlagen : . . .

Autorisatie tot oprigting eener
IJzergieterij.

**Extract uit het Register der Besluiten van de Gedeputeerde Staten
der Provincie Noord-Brabant.**

DE GEDEPUTEERDE STATEN DER PROVINCIE NOORD-BRABAND.

Ontvangen hebbende de requeste van Adrianus van der Hoeven en Arnoldus Asselbergs, gepatenteerde ijzersmeden wonende te Bergen op Zoom strekkende ter bekoming van vergunning tot het oprigten eener IJzergieterij op het erf van derzelver gemeenschappelijke werkwinkel en gebouwen, staande en gelegen aan de westzijde der Keizerstraat of Lijnbaan, Wijk I No. 74, binnen die stad, Kadastraal bekend sectie G No. 1512, tuin, groot acht roeden.

Gezien het berigt van Heeren Burgemeester en Wethouders, dd. 1 dezer No. 599 en het kopijelijk daarbij overgelegd proces-verbaal de commodo et incommodo.

Mede gezien de missive van Heeren Burgemeester en Wethouders voornoemd van den 12 dezer No. 611, houdende rescriptie op dezerzijds schrijven van den 5 bevorens Lr. S. Gelet op het Koninklijk Besluit van den 31 January 1824 (Staatsblad No. 19).

Accorderen der requestanten verzoek; wordende het mitsdien aan dezelve vergund, om ter plaatse hiervoor omschreven eene IJzergieterij op te rigten, en zulks onder voorbehoud, dat, wanneer door de ondervinding mogt worden bewezen, dat, tot voorkoming van gevaar of andere nadeelige gevolgen, in het algemeen belang, nadere voorzieningen mogten worden vereischt, dezelve aan de Concessionarissen ten allen tijde zullen kunnen worden opgelegd, en deze verplicht zullen zijn zich daarnaar te gedragen.

Een afschrift van dit besluit zal aan de requestanten worden uitgereikt tot bewijs van vergunning, zullende een gelijk afschrift worden gezonden aan Burgemeester en Wethouders der stad Bergen op Zoom, tot informatie.

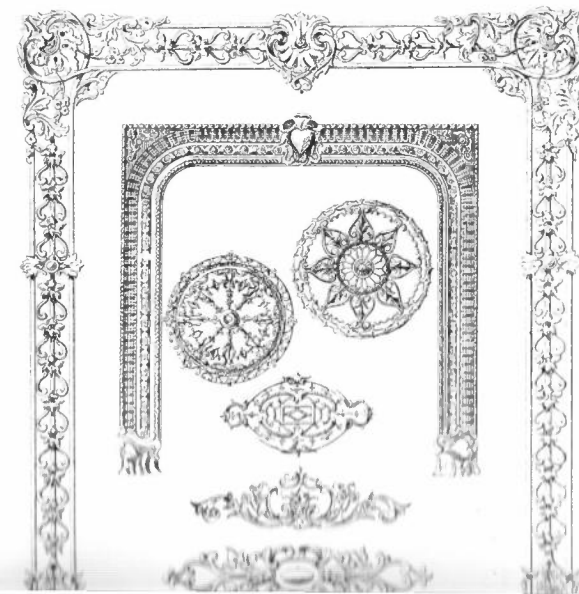
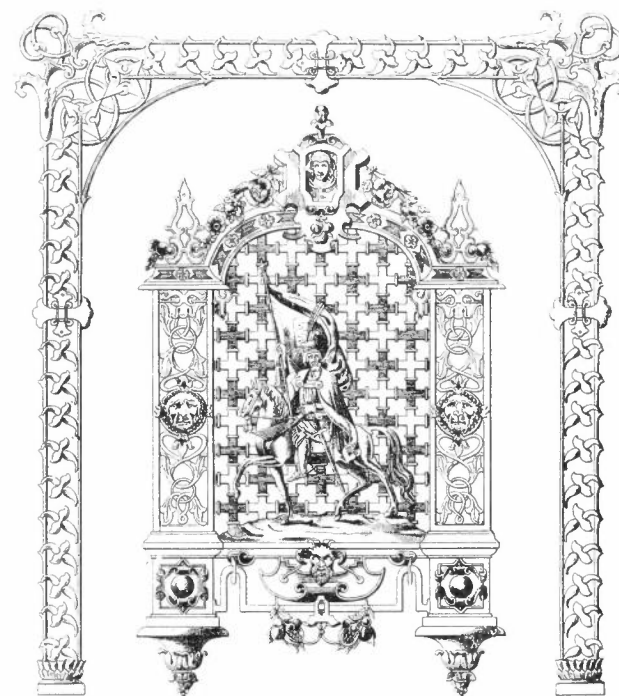
's-Bosch, den 16 November 1847.

De Gedeputeerde Staten voornoemd
(geparafeerd) A. F. BORRET

Ter ordonnantie van dezelve
(inderstond) F. H. VERHEYEN
(geteekend)

Accordeert met
De Griffier
(handtekening onleesbaar)

AAN DE REQUESTANTEN

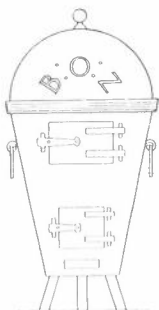
Aanvankelijk blijkt de voor het smelten van ijzer benodigde temperatuur bereikt te zijn door middel van een ventilator, die door handkracht werd gedreven.

In 1848 werd deze methode echter gewijzigd doordat een stoomwerktuig werd opgericht met een vermogen van 4 P.K. dat de benodigde drijfkracht voor de ventilator en verdere mechanische hulpmiddelen leverde. De eerste industrie met stoomkracht deed daarmee haar intrede te Bergen op Zoom.

Was Arn. Asselbergs geïnspireerd tot het stichten van een ijzergieterij door datgene wat hij daarvan in België zag, dit hield nog niet in dat hij daarmee ook het vak zelf reeds volledig beheerste. Ook daarvoor oriënteert hij zich op België.

In 1850 wordt een prima Waalse meesterknecht in dienst genomen, die laatstelijk werkzaam was te Châtelineau. Tegen het voor die tijd ongekend hoge dagloon van f 2.50 tekende deze vakman een arbeidscontract, waarbij hij beloofde vier jaar lang werkzaam te blijven in dienst van de firma van der Hoeven en Asselbergs. Een interessante bijzonderheid van dit contract is wel, dat overeengekomen werd dat wekelijks van zijn loon drie gulden bleef staan, tot een bedrag van f 500.- zou zijn bereikt.

De bedoeling van deze bepaling was, dat een voortijdige of eigenmachtige verbreking van de aangegane verbintenis zou worden voorkomen, terwijl het tevens een waarborg was voor het vakkundig verrichten van zijn arbeid. Wanneer hij

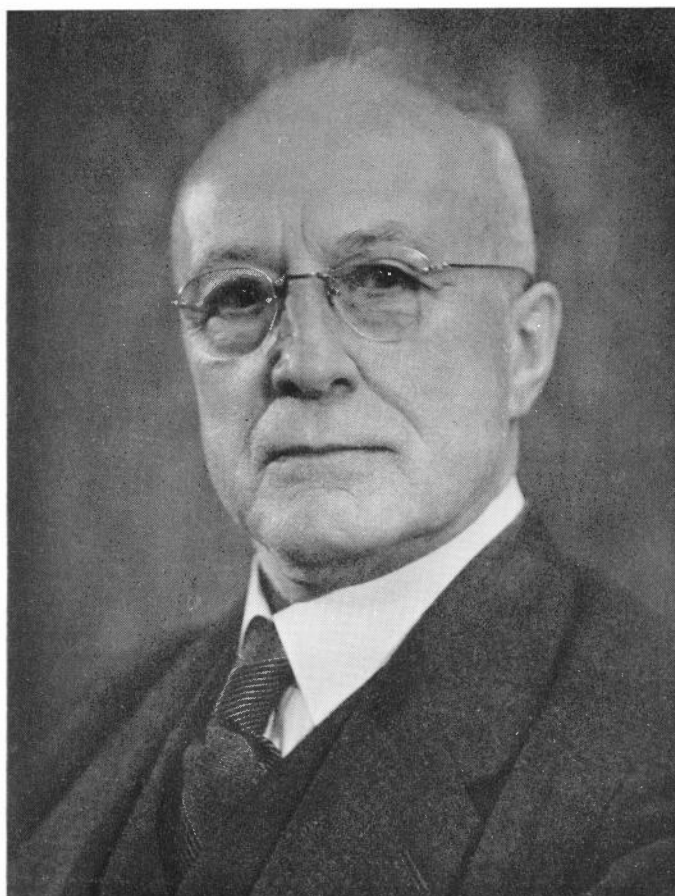
KACHEL UIT 1842 VOOR DE GEMEENTE BERGEN OP ZOOM

HET GIETEN VAN MIDDELMATIG ZWAAR GIETWERK

ARNOLDUS TH. E. C. ASSELBERGS

ALPHONS M. C. ASSELBERGS

DIRECTEUREN DEI

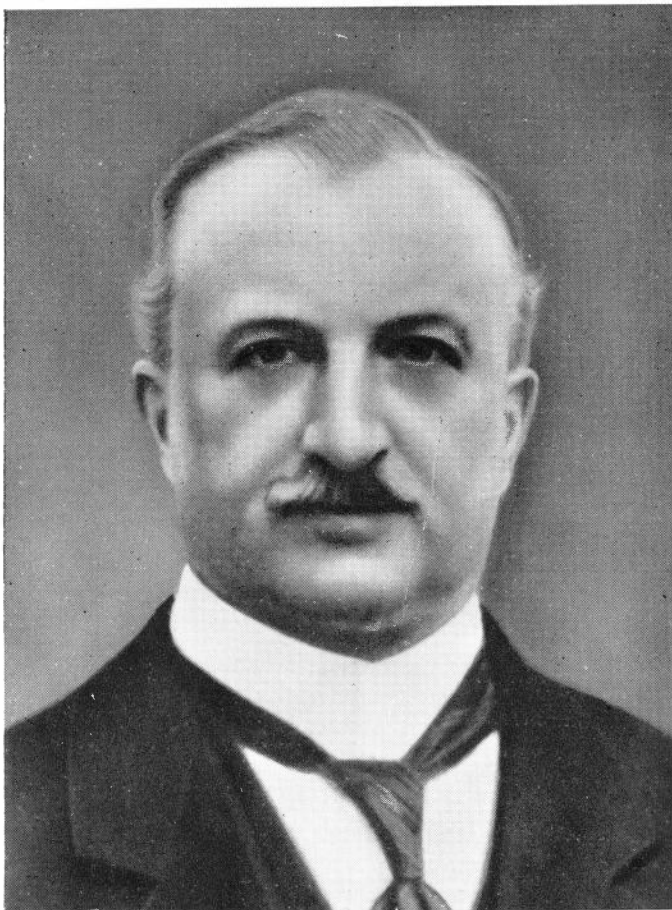
JOHANNES P. J. ASSELBERG

in gebreke bleef zou de bespaarde som in handen blijven van de werkgever, tenzij het contract tengevolge van overmacht vóór die tijd zou moeten worden ontbonden. Het vak werd door deze Belgische vakman, die tot 8 Maart 1872 in dienst bleef, op uitstekende wijze aan zijn medewerkers doorgegeven. Onder deze medewerkers, die in 1851 ten getale van 30 in de fabriek werkzaam waren, treffen we o.m. aan Kaspar Stuart, die in 1891 zijn gouden dienstjubiläum vierde als baas van de smederij, daarmede de rij openende van nog meerdere andere arbeiders, die in de loop der jaren 50 jaar en meer aan de zaak verbonden zouden zijn. Als aardige bijzonderheid zij hier nog vermeld, dat een zoon van deze zelfde Kaspar Stuart,

DERDE GENERATIE

WILHELMUS A. E. F. ASSELBERGS

JACQUES P. J. M. ASSELBERGS †

later - in 1924 - eveneens zijn gouden feest vierde als baas van de gieterij, en dat één van zijn kleinzoons thans reeds 45 jaar in deze zelfde functie in de bedrijven werkzaam is.

Vele vaktermen die de Waalse gieter gebruikte, werden, vervormd in een Bergs-Waals jargon, door zijn leerlingen overgenomen. In latere jaren zijn zij echter geleidelijk verdwenen, zodat zij thans vrijwel geheel tot het verleden behoren. Vrij snel na de stichting der ijzergieterij, namelijk op 15 September 1852, wordt

de samenwerking tussen A. van der Hoeven en Arn. Asselbergs opgeheven. A. van der Hoeven deed afstand van alle rechten en aandelen in de gieterij en werd volledig door Arnoldus Asselbergs uitgekocht.

VOORTZETTING EN UITBREIDING DER ZAKEN.

DE hierdoor geschapen situatie bracht voor Arnoldus Asselbergs o.m. op financieel terrein de nodige moeilijkheden met zich mede. Deze werden overbrugd door het in de zaak opnemen van zijn broer Antonius, die na een aantal jaren echter wederom uittrad. Deze nieuwe moeilijkheden waren voor Arnoldus tevens 'n prikkel tot meerdere activiteiten. Een door hem in 1853 gestichte Kunstwolfabriek is daar het bewijs van. In dat jaar werd ook mede door hem de Kamer van Koophandel

en Fabrieken voor Bergen op Zoom opgericht. Daarnaast blijkt uit de van die jaren bewaarde brievenboeken dat hij zich naarstig bezig hield met pogingen om het debiet der ijzergieterij uit te breiden. Hij recomman- deert zich voor de fabricage van voorwerpen in smeed- en gietijzer, koper en lood.

Behalve kachels vervaardigt hij lantaarnpalen, dak- en kelderramen, potten voor fornuizen, fornuisplaten en ketels, ijzeren waterketels, ankers, ploegijzers, buizen, kachelpotten, putdeksels, raamgewichten, tuingereed- schap als schoffels en harken, koperen sleutels, hangen, duimen en muurankers voor grote gebouwen, wagen- assen en onderdelen voor de scheepsbouw. Voor de gehele omgeving wordt Asselbergs op dit gebied de leve- rancier. Daarnaast verricht de fabriek loonwerk als bijvoorbeeld het afdraaien van potten.

Reeds van den beginne af blijkt de gieterij ingesteld op het bijzondere bedrijf, dat in de landbouwpolders van Zeeland en West-Brabant zijn laatste bloei beleefde, te weten de verbouw van meekrap, welke bereid werd in de meekrapstoven. Voor deze laatste inrichtingen wordt Arn. Asselbergs de leverancier bij uitstek van de

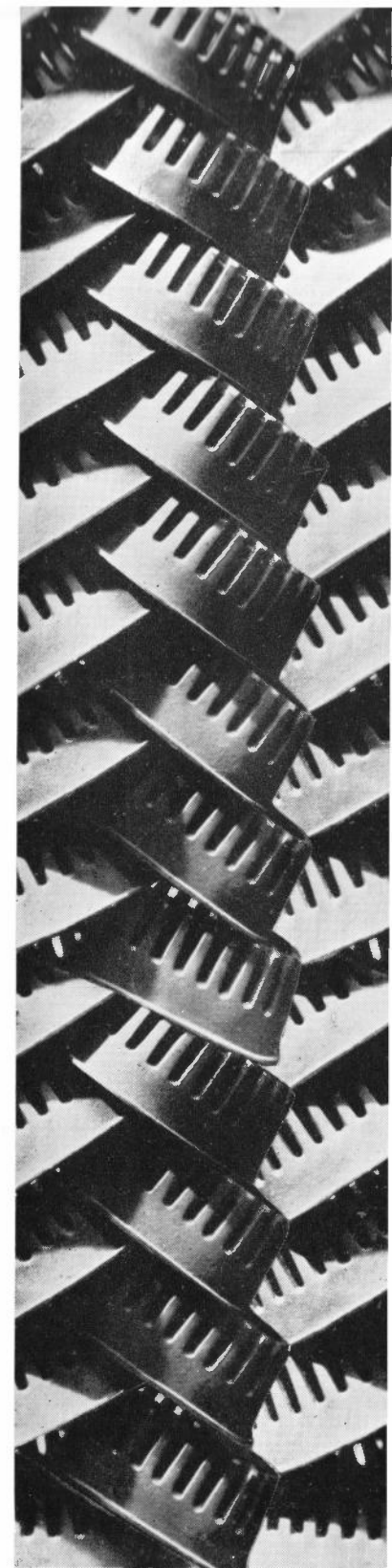
benodigde stampschalen, gegoten messen en vooral van de gegoten ijzeren helmen en kaken van de vuurhaard, waaraan hoge eisen werden gesteld.

Behalve aan deze landbouwnijverheid, leverde Arnoldus ook onderdelen voor oliemolens, die in hetzelfde gebied vrij veelvuldig voorkwamen (koolzaad!).

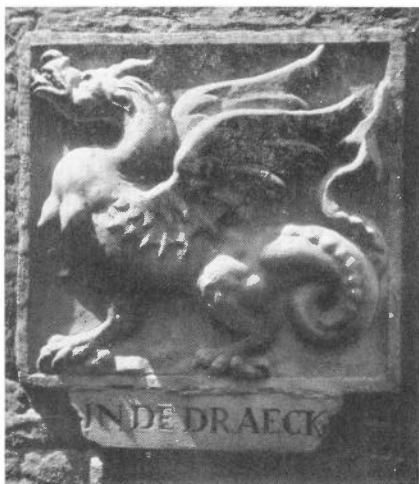
Misschien mogen we spreken van een bijzondere interesse voor landbouwwerk- tuigen, want in September 1853 komt hij te Breda op een tentoonstelling uit met een werktuig om tabaksstelen te be- werken, tegen de prijs van f 250.—. Te zelfder tijd is Arnoldus echter ook in on- derhandeling met de Spoorwegen om een flinke order gietwerk machtig te worden.

EEN DER MAGAZIJNEN VAN N.V. ASSELBERGS' IJZERHANDEL

Een andere belangrijke omstandigheid komt eveneens in de werkzaamheden tot uiting. Het herstel in 1853 van de Kerkelijke hiërarchie leidde onmiddellijk tot het oprichten van nieuwe parochies, met als gevolg de bouw van nieuwe kerken. Voor de meeste kerken in het bisdom Breda, zeker die, waarvan de bekende aannemer Soffers de bouwer was, leverde Arn. Asselbergs de grote ijzeren kerkranken.

Ook werd meer in het bijzonder werk gemaakt van de vervaardiging, zowel in ijzer als in koper, van hekken, kruizen en zelfs beelden voor grafmonumenten, leeuwenkoppen en sierstukken voor stoephekken. Verwant daarmee was het gieten van ijzeren tuinstellen en sierlijke spijlen voor trappen en balcon. Dit soort werk eiste een grote

mate van vakbekwaamheid en zorg en kweekte bij de werklieden het vakmanschap tot het maken van prima en zuiver uitgevoerd gietwerk, waarop ook thans, nu dergelijke voorwerpen niet meer geleverd worden, de naam van de firma rust. De specialiteit van de gieterij bleef echter het ornamentwerk, dat diende als versiering van de kachels, welke in de smederij werden vervaardigd. Met een zekere liefde schrijft Arnoldus over een „goede kachel met koperen

OUDE GEVELSTEEN IN EEN DER GEBOUWEN VAN N.V. ASSELBERGS' IJZERHANDEL
DE RENAISSANCE-GEVEL VAN N.V. ASSELBERGS' IJZERHANDEL

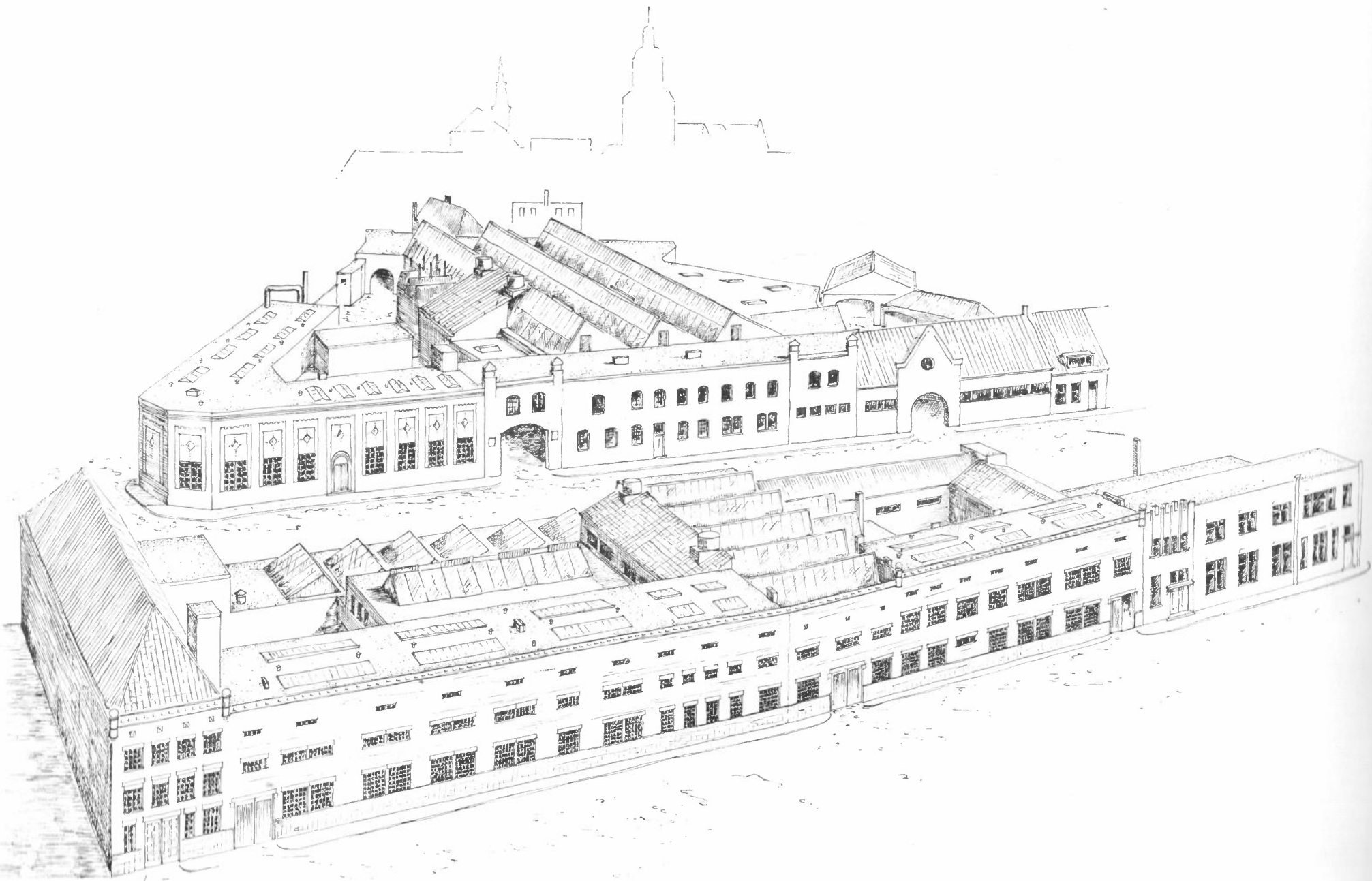
lijsten, koperen knoppen en koperen tuil met (vergulde) koperen hekkens om de buis, voor de prijs van f 16,—.”
Veel gegevens omtrent de omvang die het bedrijf in deze tijd had, zijn niet beschikbaar. Elk kwartaal werd uit Brussel 40 duizend Kg. cokes betrokken, maar ook werd uit Dordrecht cokes aangevoerd. Iets meer betekenis kan het feit hebben, dat het aantal arbeiders van 34 in 1851 gestegen was tot 79 in het jaar 1867.

DE IJZERHANDEL. **Z**OALS reeds in de aanvang van dit relaas werd opgemerkt ging de ijzergieterij vanaf den beginne samen met een handel in ijzerwaren. De „hoofden” van de rekeningen der firma uit die tijd spreken dan ook o.m. met nadruk van een „handel in spijkers”. Deze werden vervaardigd in het eigen bedrijf, maar ook in grote hoeveelheden betrokken uit Gosselies (Henegouwen). Koekepannen kwamen uit Duitsland, maar ook deze werden in het bedrijf zelf aangemaakt. Met zekere trots schrijft Arnoldus: „Ik handel alleen in wat ik zelf fabriceer, n.l. gietwaren, koekepannen en spijkers.”

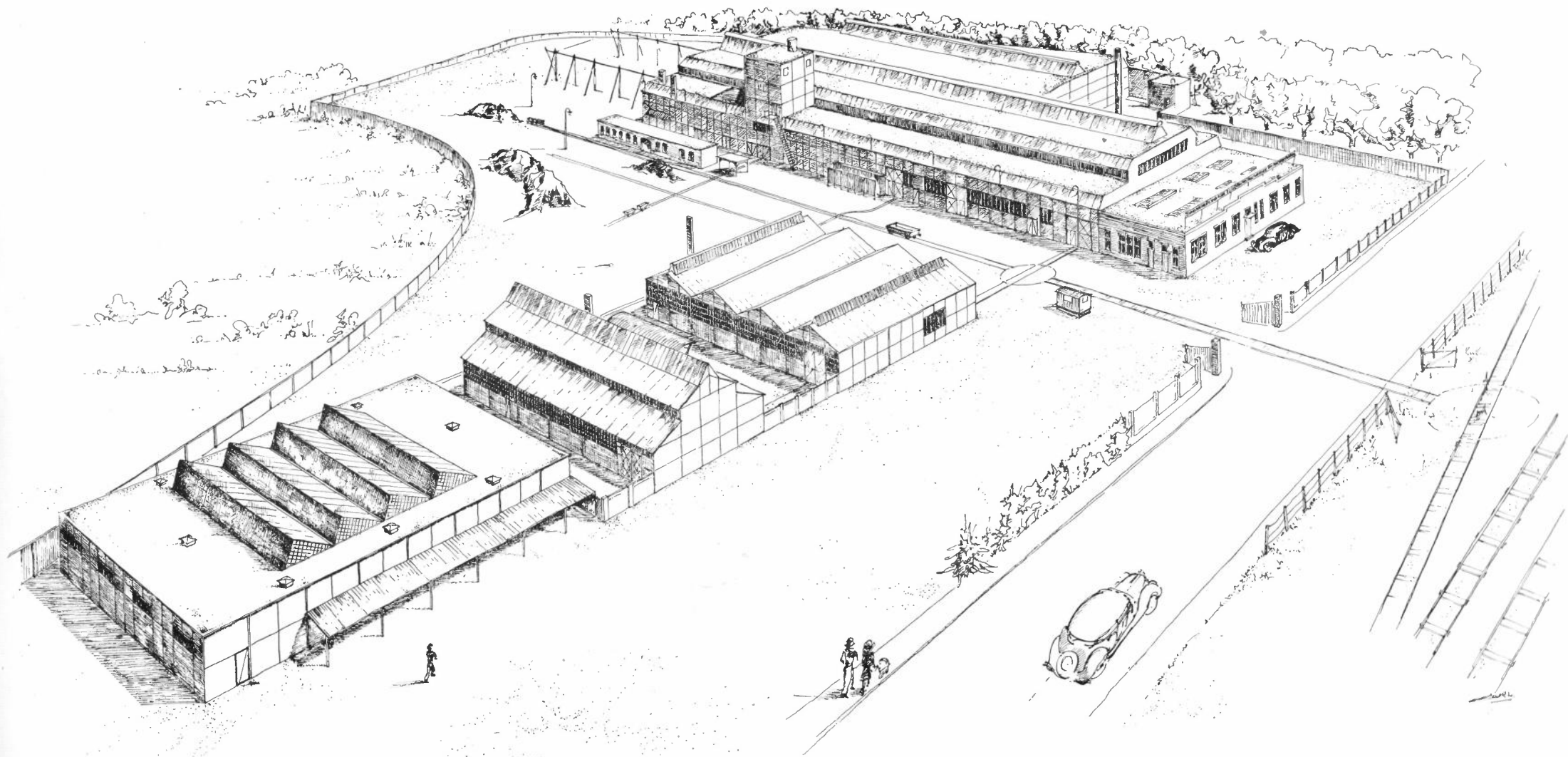
Het drijven van beide zaken - de ijzergieterij en de ijzerhandel - in één en hetzelfde gebouw, begon op de duur, bij de omvang die de zaken genomen hadden, echter zijn bezwaren op te leveren. Een oplossing hiervoor werd gevonden toen in 1857 het huis „London” in de Lievevrouwestraat met het daarachter gelegen erf in het Londonstraatje, werd aangekocht van de wijnhandelaar A. J. L. de Roock. Dit oude brouwershuis, daterend van 1647, bezit een tot op de huidige dag vrijwel geheel bewaard gebleven natuurstenen renaissancegevel, voorzien van fraai beeldhouw-
werk. In dit architectonisch unicum van Bergen op Zoom is ook thans nog de IJzerhandel gevestigd, zij het ook dat door verdere aankoop en verbouwingen van het achterliggend gedeelte, het geheel in belangrijke mate is uitgebreid en inwendig gemoderniseerd.

HET GIETEN VAN SERIEWERK

FABRIEKEN LINDEBAAN

FABRIEKEN PARALLELWEG

Van den beginne af aan voerde hier Johannes Petrus, een der zonen van Arnoldus, de feitelijke leiding. Hij verzorgde reeds jaren de correspondentie en administratie voor zijn Vader. Ook voor de andere bedrijven waarbij deze betrokken was.

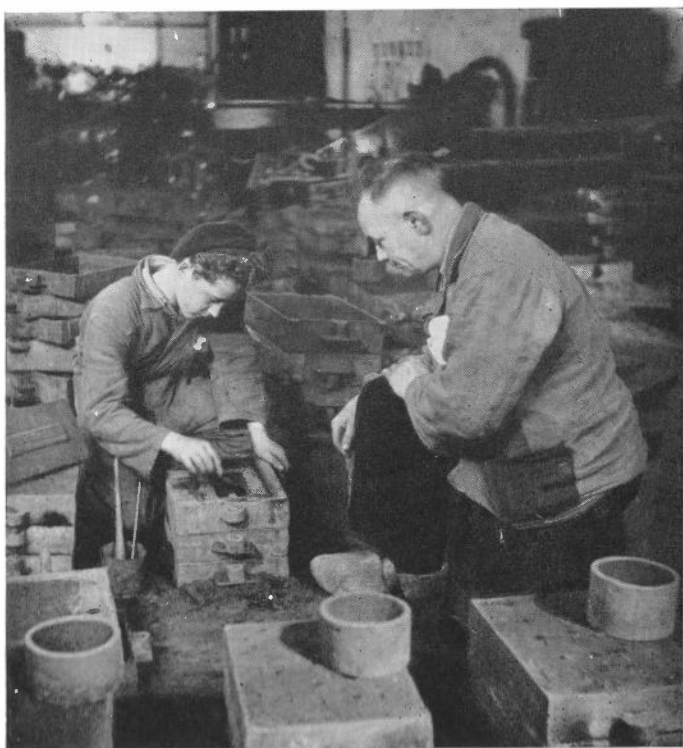
EEN NIEUWE IJZERGIETERIJ IN 1865.

HET zich langzamerhand uitbreidende afzetgebied der ijzergieterij had reeds enige jaren de wenselijkheid doen gevoelen om te komen tot betere outillage en tevens tot uitbreiding van de productie-capaciteit. Om tot de bouw van een nieuwe gieterij te komen (want dat waren de plannen die Arnoldus reeds lange tijd koesterde), waren twee dingen noodzakelijk. Eerstens moest hij in de gelegenheid zijn meer grond aan te kopen en tweedens diende hij over een groter bedrijfscrediet te beschikken, want de aankoop van gronden en de nieuwe aanbouw zouden een groot deel van zijn kapitaal vergen.

Het eerste punt vond een vlotte oplossing. De eerste gieterij grensde aan het Bastion Belvédère. In 1865 stond echter al geruime tijd vast, dat de vesting Bergen op Zoom zou worden geslecht. Zelfs waren reeds enkele lunetten gesloopt. Arnoldus Asselbergs verzoekt daarom de Minister van Oorlog „een gedeelte van 's Rijks militaire gronden in bastion Belvédère der vesting, ter oppervlakte van nagenoeg 765 vierkante el te mogen afgraven en daarop te mogen plaatsen gebouwen van steen tot uitbreiding zijner fabriek.” Dit verzoek kon niet volledig worden ingewilligd, doch bij Ministerieel besluit van 6 Februari 1865 werd hem een gedeelte grond, ter oppervlakte van nagenoeg 400 vierkante el, met ingang van 1 Maart 1865 voor het gevraagde doel in gebruik gegeven, waarvoor hij dan jaarlijks drie cent per vierkante el recognitie te betalen had.

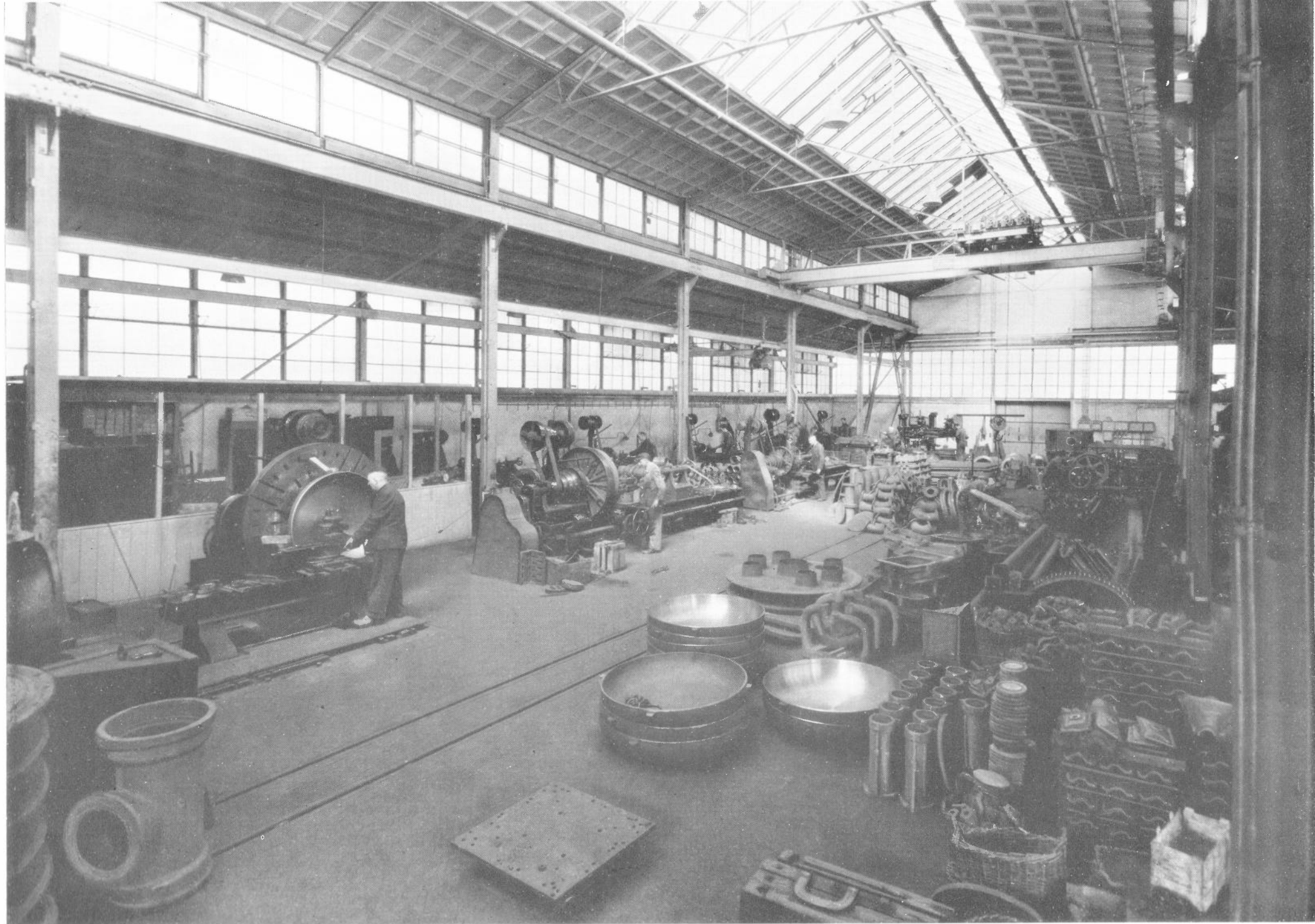
Nu kon de volgende stap worden gezet, n.l. Gedeputeerde Staten verzoeken, verlof te geven tot oprichting ener nieuwe ijzergieterij. Bij beschikking van de Commissaris van den Koning van 3 Juli 1865 werd deze vergunning verleend.

Met de bouw was reeds begonnen, want een maand tevoren had het Gemeentebestuur toegestaan, de Lindebaan tijdelijk af te sluiten om de aannemer meer ruimte te geven bij de aanbouw der fabriek. Niet alleen

HET HANDVORMERSVAK EIST EEN JARENLANGE OPLEIDING

ADDITIVE WORKING

verrees daar een nieuwe grote gieterij, maar aan de overzijde liet Arnoldus een vijftal woningen bouwen voor de knechts. Aan ieder van deze huizen werd een smederij verbonden. Hier woonden de beste werkkrachten van de fabriek, die door deze smederijen gelegenheid kregen zelfstandig bijzondere opdrachten uit te voeren, waarvoor de gieterij niet de geschikte gelegenheid was. Dit stelde deze mannen in staat hun verdiensten op te voeren.

Op 31 October 1865 kwam het verlot binnen van de Ingenieur van het Stoomwezen tot het gebruik van een stoomwerktuig. Teneinde niet afhankelijk te zijn van de wisseling der seizoenen, was aan Z. M. de Koning verlot verzocht een eigen gasinrichting aan te brengen tot verlichting van de ijzergieterij etc. Bij K. B. van 24 Februari 1866 werd ook deze vergunning op bepaalde voorwaarden verleend.

Voorzover de zeer interessante correspondentie bewaard gebleven is, geeft ze een goede kijk op de toenmalige omstandigheden en er valt uit af te leiden, dat de financiële moeilijkheden als gevolg van de belangrijke uitbreidingen en verbeteringen die werden aangebracht, niet het minste zorgenkind waren van de energieke zakenman. Waar van Bankcredieten toen eigenlijk nog geen sprake was, wist men zich naast het eigen in het bedrijf gestoken kapitaal voor de financiering van dergelijke objecten enkel aangewezen op credietverlening van particuliere zijde. Ook in dit opzicht wist Arnoldus op alleszins bevredigende wijze te tonen, dat moeilijkheden er slechts zijn om ze te overwinnen.

En als we nu nog vermelden dat - tussen alle zorgen en beslommeringen die gieterij, smederij en ijzerhandel hem toch reeds in behoorlijke mate bezorgden - het deze zelfde Arnoldus Asselbergs was, die in het jaar 1858 - na eveneens vele moeilijkheden te hebben overwonnen - de Bergen op Zoomse Gasfabriek had gesticht en daardoor de leverancier werd van de straat- en andere verlichting voor de gehele Stad Bergen op Zoom, en bij dat alles nog steeds een Kunstwolfabriek dreef, dan zal men begrijpen dat 's mans hoofd steeds vol was van zorgen van velerlei aard en dat deze zelfs in ogenblikken van ontspanning zijn geest niet met rust lieten. In dit licht moet dan ook gezien worden een bij overlevering van hem nu nog bekende anecdote. Tijdens een concert werd hem, na een door de Harmonie ten beste gegeven nummer, door zijn metgezel de vraag gesteld hoe hij het juist gespeelde stuk wel gevonden had. Uit diep gepeins tot de werkelijkheid terugkerend gaf hij met een zucht ten antwoord: „Mijn schoorsteen is klaar!”

EEN SLIJPER AAN HET WERK

VOORGEVEL DER GIETERIJ AAN DE PARALLELWEG

DE FIRMA ARNOLDUS ASSELBERGS & ZONEN.

NA de inbedrijfstelling der nieuwe gieterij in 1865 gaat hij een vennootschap aan met zijn zonen Johannes Petrus (koopman) en Carolus Joannes (ijzergieter). „Arnoldus Asselbergs & Zonen” aldus luidde de naam der nieuwe firma, welke ten doel had het fabriceren van ijzer- en kopergieterwerk, het drijven van een ijzerhandel, alsmede nog het fabriceren van kunstwol. Wat dit laatste betreft: door de zware concurrentie die de kunstwolfabricage op de duur ging ondervinden van de Australische natuurwol, werd dit bedrijf - de Kunstwolfabriek - in latere jaren opgeheven. Wel werd nog voortgezet de handel in de grondstoffen voor de kunstwolfabricage, die toen meer speciaal het terrein werd der Textielindustrie.

Aan deze handel in bovengenoemde grondstoffen werd een handel in gietijzerschrot en oude metalen verbonden als gevolg van het initiatief dat hiertoe werd genomen door de in 1872 in de zaak opgenomen Wilhelmus Carolus.

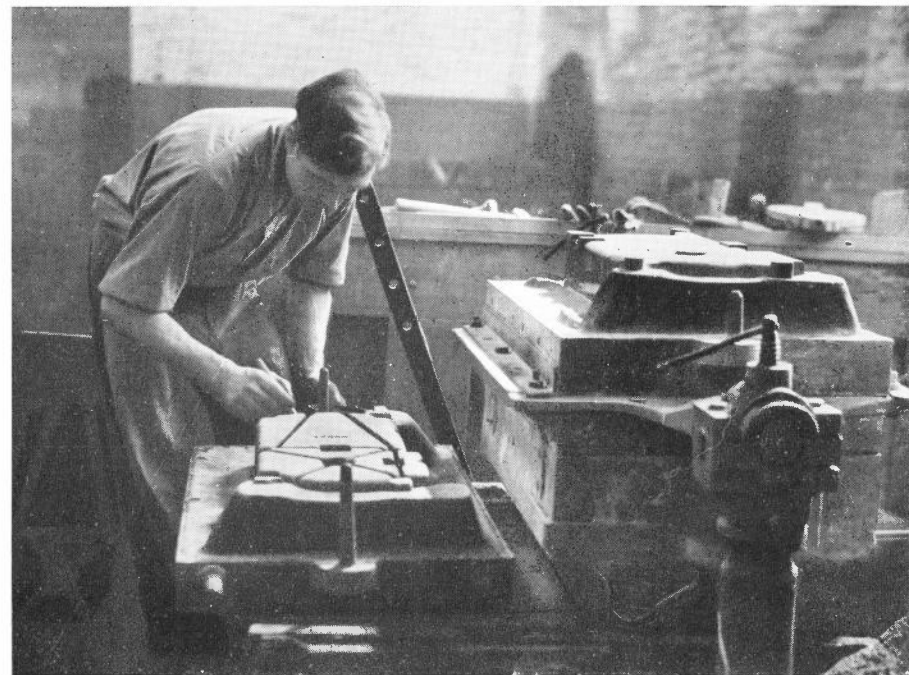
In de hierna volgende jaren blijkt echter steeds meer dat de belangstelling van Arnoldus zich ging richten op het ijzergieterijbedrijf, en de handel in ijzerwaren. Aan de hand van gegevens uit deze jaren valt te constateren, dat het debiet zich gaat uitbreiden over geheel Nederland. Vooral op het gebied van het toen veel gevraagde ornamentwerk bereikte het product een zeer hoge kwaliteit. Met de vraag naar ornamentwerk ging tevens samen de vraag naar potten en roosters, die in zeer grote aantallen door de kachelsmeden werden afgenomen. Ook de productie van gietwerk van allerlei andere aard ging in deze jaren belangrijk toenemen.

Geleidelijk aan deed als gevolg van een en ander zich de noodzaak gevoelen om opnieuw tot uitbreiding der gieterij over te gaan. Daartoe kwam het dan ook in 1879, in welk jaar deze uitbreiding tot stand kwam op de aangekochte vestinggronden gelegen tussen de Lindebaan en de nog aan te leggen Koepelstraat.

OOK DE IJZERHANDEL WORDT UITGEBREID.

DE groei van de IJzerhandel was oorzaak dat ook dáár gebrek aan ruimte ontstond. In 1876 werden drie huizen gelegen aan de Londonstraat aangekocht en aan de reeds in gebruik zijnde gebouwen toegevoegd. Van diezelfde tijd dateert ook de opname van een andere zoon van Arnoldus, nl. Antonius, in de zaken van de IJzerhandel. Een verdere uitbreiding volgde reeds in 1883 toen wederom een pakhuis aan de Londonstraat werd aangekocht en in gebruik genomen.

MACHINE-VORMER

Tegelijkertijd breidde ook het waren-assortiment zich steeds meer uit. Naast de producten uit de gieterij afkomstig, kwamen gereedschappen, landbouwgereedschappen, huishoudelijke artikelen, staalwaren en bouwartikelen. Een voor de begrippen van onze tijd zeer merkwaardig assortiment voerde de grossierderij in kramerijen, die ook nog aan de IJzerhandel was verbonden. Daar waren b.v. kaarsen, tondeldozen (later vervangen door lucifers), tabaksdozen, spaarpotten, speelkaarten, brillen, zwarte en bloedrode kralen, mond- en trekharmonica's enz. te vinden. Men vergete niet dat we ons bevinden in de tijd van rond 1880. In de loop der tijden is dit kramerijen-assortiment uiteraard weggevallen en werd het door andere artikelen vervangen. Het was de moeite waard een en ander te vermelden, omdat dit een kijk geeft op de evolutie die de zaken in de loop der jaren doormaakten.

GANG VAN ZAKEN ONDER DE TWEEDE GENERATIE.

DE vreugde die de gestadige groei der zaken en de zo pas in 1876 (IJzerhandel) en 1879 (IJzergieterij) tot stand gekomen uitbreidingen hem ontegenzeggelijk verschaft moeten hebben, was voor Arnoldus van slechts korte duur. Op 11 Februari 1880 maakt de dood een einde aan dit welbesteed leven. De zonen nemen nu zelfstandig de leiding in handen van de zaken waarin hun Vader hen had geplaatst, en de situatie in de verschillende zaken wordt bij acte van 20 Juni 1882 geconsolideerd. Gesticht werden daarbij drie afzonderlijke firma's, nl.:

- A. Arnoldus Asselbergs' IJzerwaren, Gereedschappen en Huishoudelijke artikelen, waarin waren opgenomen Johannes Petrus en Antonius Asselbergs.
- B. Arnoldus Asselbergs' Groothandel in oude en nieuwe metalen en aanverwante artikelen, waar Wilhelmus Carolus de directie voerde.
- C. Arnoldus Asselbergs & Zonen IJzer-, Koper- en Metaalgieterijen, onder de dagelijkse leiding van Carolus Asselbergs.

Deze drie onderdelen vormden tezamen één geheel, waarvan „London” (Lievevrouwestraat) tot 1917 de centrale was.

In 1884 brak een zware crisis uit in de ijzerindustrie. O.m. kwam dit tot uiting in de invoercijfers van ijzer. Bedroeg het invoersaldo van ijzer in 1883 nog 44 miljoen Kg, in 1884 zakt dit tot 19 miljoen Kg, en in 1885 zelfs tot 18 miljoen Kg. Eerst daarna is weder een langzame stijging merkbaar. Merkwaardig is echter, dat niettegenstaande deze ongunstige conjunctuurbeweging, de afzet bij Arnoldus Asselbergs & Zonen gestadig groeide. Ook de in de jaren 1891 tot 1894 volgende crisis bracht geen wijziging in de gang van zaken. Integendeel, de groei bleef zich gestadig voortzetten. Een verklaring daarvoor is te vinden in de omstandigheid dat in deze jaren de van plaatijzer gemaakte kachels waarvoor de firma het gietijzeren ornament leverde, concurrentie begonnen te ondervinden van de uit Amerika geïmporteerde Amerikaanse vulkachels en

de kachels met vuurvaste bekleding welke geheel van gietijzer vervaardigd werden. Men paste zich aan deze veranderende vraag aan, door dergelijke kachels geheel zelf te gaan maken. Voor de gieterij bracht dit geen al te grote moeilijkheden mede. De ervaringen die men in de loop der jaren had opgedaan bij het produceren van gietwerk voor alle mogelijke doeleinden kwamen goed te pas en het uiterlijk der kachels, dat al even druk en rijk van uitvoering was als het nu verouderende ornament, stelde de vormers niet voor nieuwe problemen. Juist omdat de kachels nu geheel van gietijzer vervaardigd werden vond de gieterij in de kachelfabricage een ruimer arbeidsveld dan voorheen.

Maar daarnaast trad nog een andere oorzaak voor de toename der productie op. Tot nog toe had men zich toegelegd op de fabricage van duizenderlei verschillende vormen en voorstellingen op het gebied van het ornamentwerk, maar nu begon men kachels in serie te produceren. Dat dit verschijnsel de productie in niet geringe mate ten goede kwam laat zich begrijpen. Zeer spoedig na het verschijnen der nieuwe kachels eiste de smaak van het publiek het toepassen van een nieuw procedé van afwerking. De voet- en zijstukken en de met vazen en andere sierlijke voorwerpen gedecoreerde bekroningen moesten van blinkend nikkel zijn. Dit vereiste het inrichten van een fijnslijperij en een afdeling voor galvanische metaalbedekking waartoe in 1896 werd overgegaan.

Gedurende een aantal jaren vierde de kachelfabricage hoogtij en in zeer grote aantallen vonden deze hun weg naar een groot aantal handelaren. Uiteraard werd de fabricage van plaatijzeren kachels niet abrupt gestaakt en bleef voorlopig het debiet in ornamentwerk nog ruim. Ook werden nog steeds plattebuiskachels gemaakt waarvoor de „knorren” nu ook in de vernikkelde uitvoering moesten worden geleverd. Maar dit alles beleefde nu toch een langzaam aflopend getij.

Gedurende deze jaren van omschakeling der productie en verdere uitbreiding der zaken zien we de derde generatie al verschijnen. Allereerst komt Arnoldus, een zoon van Antonius Asselbergs, de volgens de begrippen van die tijd reeds omvangrijke administratieve taak van Johannes Petrus verlichten.

In 1890 volgt Alphonsus M. C. Asselbergs, die speciaal in de IJzerwarenhandel zijn werkkring vond en daar nog heden ten dage de directie voert.

Ook in de IJzergieterij komen kort daarna de jongeren hun medewerking verlenen. Johannes P. J. ontmoeten we voor het eerst in 1894 en Wilhelmus A. E. F. verschijnt in 1898.

Tenslotte sluit Jacques P. J. M. de rij, die zijn Vader Willem komt bijstaan bij de leiding van de handel in oude en nieuwe metalen en aanverwante artikelen.

Deze jongeren beginnen hun industriële en commerciële loopbaan in het tijdperk waarin de industrialisatie van Nederland zich snel begint te ontwikkelen. Dit bracht vooral voor de gieterij grote mogelijkheden en ontwikkelingskansen mede.

DE ONTWIKKELING DER GIETERIJ NA 1895.

VOORLOPIG ging het met de kachelfabricage steeds vooruit. In de smaak van het publiek kwam wel 'n wijziging. In plaats van het blinkende nikkel- en koperwerk begon men meer en meer interesse te tonen voor felle kleuren. Het emaille deed zijn intrede bij de kachelfabricage. Om aan deze vraag te kunnen voldoen was het nodig een emailleerderij in te richten. Een tweetal emailleerovens stelde het bedrijf in staat om zich ook in dit opzicht aan te passen aan de wisselende eisen van de tijd. In de hierop volgende jaren werden grote aantallen geëmailleerde en vernikkelde kachels gefabriceerd. Ook door de enorme sortering in modellen voor onderdelen van kachels van allerlei soort en vorm kreeg de gieterij een over het gehele land verspreid afzetgebied. De geïllustreerde catalogi uit die tijd geven een duidelijk beeld van de omvang die de fabricage van deze producten had verkregen.

Intussen zagen de zakenlieden die zich toeleiden op de fabricage van plaatijzeren kachels, hun afzetgebied slinken door de voorkeur van het publiek voor de nieuw-modische kachels. Zij zonnen op middelen om hieraan het hoofd te bieden en als oplossing vonden zij de „insluithaard” die voor het grootste gedeelte uit gietijzeren onderdelen werd opgebouwd. Dit verwarmingsapparaat had het voordeel, minder plaats in te nemen dan de kachel, omdat het in plaats van vóór de schouw, daarin kan worden geplaatst.

De eerste haarden waren nog steeds zéér druk van uitvoering. Alle mogelijke figuren en reliefs, koperen knoppen en biesjes sierden het uiterlijk. Vrij spoedig werd dit alles vervangen door de strakke moderne lijnen der nieuwe zakelijkheid. Van meerdere zijden kwamen aanvragen binnen voor de levering van het gietwerk voor deze haarden.

Geleidelijk aan begon zich in die zelfde jaren de toenemende industrialisatie van ons land te manifesteren in de groeiende vraag naar allerlei gietijzeren producten, die voor de afnemers hiervan het halffabricaat vormden, waaruit zij na de nodige verdere bewerking en montage, hun eindproduct vervaardigden. Met de aanvragen van gietwerk voor de haardenfabricage was eigenlijk de situatie vrijwel hetzelfde. De toenmalige leiding van het gieterijbedrijf - we bevinden ons geleidelijk aan in de jaren rond 1909 - zag zeer wel in dat deze ontwikkeling haar plaatste voor een vraag van verstrekkende betekenis t.a.v. de wijze waarop zij voor haar eigen bedrijf zou moeten reageren op deze wending van zaken.

Zou men zich, met de beschikking over een eigen gieterij, gaan toeleggen op de haardenfabricage en daarnaast ook voor anderen gietwerk voor haarden fabriceren, en verder ook voldoen aan de stijgende vraag naar halffabriekaat van allerlei andere aard? Of zou het roer omgegooid worden en het bedrijf worden gestuurd in de richting van de fabricage van enkel halffabriekaat voor de verder verwerkende industrie? Met scherp inzicht voor de tekenen des tijds werd weloverwogen besloten tot het laatste.

Geen eigen eindproduct meer, slechts het in massa gieten van halffabrikaat, ziedaar waartoe het genomen besluit zou moeten leiden. Het spreekt van zelf dat men zich daarbij, meer nog dan in het verleden, zou moeten gaan toelleggen op kwaliteitsproduct, dat de toets van elke critiek niet alleen glansrijk zou kunnen doorstaan, maar zich zelf zou recomman-deren zowel door z'n constante kwaliteit en bewerkbaarheid als door de uiterlijke verzorging.

Reeds na enkele jaren moest tengevolge van de grote vraag naar deze soorten halffabrikaten worden overgegaan tot uitbreiding van productie-capaciteit. Nog onder de leiding van Carolus Asselbergs, bijgestaan door zijn beide zoons Johannes en Wilhelmus, werd in 1912 aan de Lindebaan naast de reeds bestaande, een geheel nieuwe grote gieterij gebouwd, waardoor met één slag de totale productie-capaciteit zeer beduidend werd vergroot.

Reeds betrekkelijk kort na deze laatste uitbreiding komt dan in November 1913 Carolus Asselbergs, die tot dan toe de hoofdleiding had in het gieterijbedrijf, te overlijden. De beide zoons Johannes en Wilhelmus nemen vanaf die tijd het beheer der zaken geheel zelfstandig in handen.

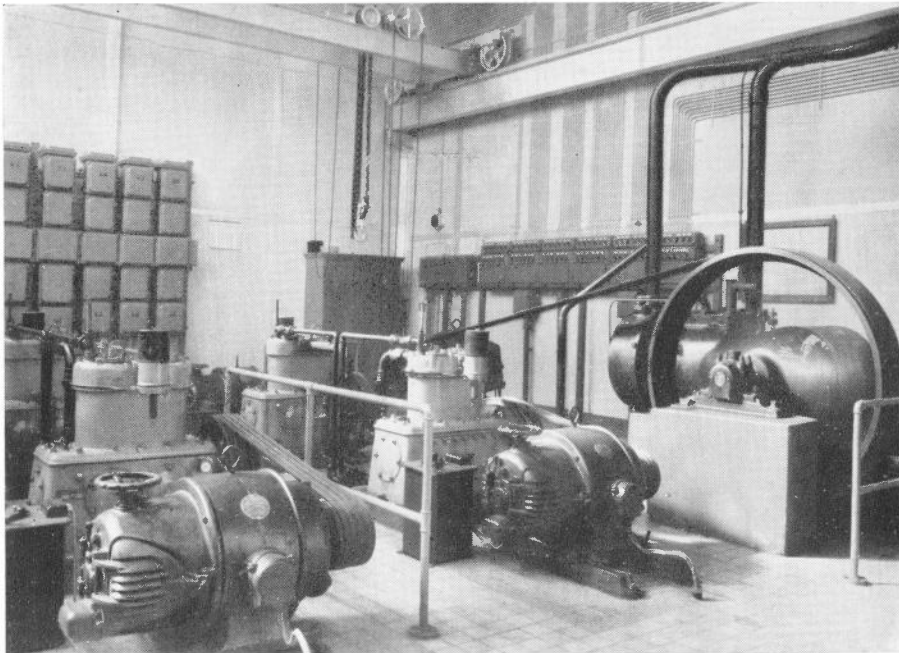
DE LEIDING VAN DE IJZERHANDEL.

ONGEVEER terzelfder tijd als dat met de ijzergieterij het geval was, gaat ook de gehele en zelfstandige leiding van de IJzerhandel over in handen van wat men zou kunnen noemen de derde generatie, en komen Alphons en Arnoldus Asselbergs aan het hoofd daarvan te staan. Zoals reeds in een vorig hoofdstuk, gewijd aan de gang van zaken in de IJzerhandel werd opgemerkt, is in de loop der jaren in het karakter van deze zaak nogal enige wijziging gekomen. Vele artikelen werden afgevoerd en meerdere

anderen opgenomen. Dit in overeenstemming met de veelzijdigheid van artikelen van een uitgebreide en in velerlei opzicht gesorteerde ijzerhandel. Zo speelde o.a. de voorziening van landbouw- en hoefsmeden in deze gewesten een belangrijke rol.

Voor al tijdens de eerste Wereldoorlog(1914-1918) toen de smidsjongens onder de wapenen waren, en de smeden als gevolg daarvan niet bij machte waren aan de vraag naar hoefijzers te voldoen, was de voorziening van deze smidsbedrijven met fabriekshoefijzers van zeer groot belang. De aan- en afvoer van hoefijzers ging vrijwel dag en nacht door.

Door de uitbreiding van de zaak met de handel in diverse andere artikelen moest een nieuw magazijn gebouwd worden, hetgeen geschiedde op het open

LUCHTCOMPRESSOREN TEN BEHOEVE VAN PNEUMATISCHE MACHINES EN GEREEDSCHAPPEN.

terrein behorende bij het reeds eerder genoemd gebouw „London”. In 1923 werd verder nog een omvangrijke restauratie en vernieuwing tot stand gebracht. Een modern en stevig gebouw, voorzien van ruime magazijnen, moderne kantoorlokalen, liftinstallatie enz. was er het resultaat van.

DE ZAKEN KRIJGEN EEN ANDERE VORM.

DE zich voortzettende groei der zaken en allerlei omstandigheden die daarbij een rol speelden, stelden de nieuwe leiders voor meerdere problemen. Terloops worde hier vermeld, dat in 1916 nieuwe hoofdkantoren aan de Lindebaan waren ingericht, welke voldeden aan de eisen die de meer moderne bedrijfsvoering ook op administratief en commercieel terrein stelde. In 1917 volgde de omzetting der zaken in de N.V. vorm. Bij acte van 20 Nov. 1917 werd opgericht de N.V. Asselbergs' IJzerindustrie en Handelmaatschappij welke blijkens de statuten tot doel had de voortzetting en uitbreiding van de zaken, tot dusver gedreven onder de firma's:

Arnoldus Asselbergs & Zonen, ijzer-, koper- en metaalgieterij,
Arnoldus Asselbergs' ijzerwaren, gereedschappen en huishoudelijke artikelen,
Asselbergs' Groothandel in oude en nieuwe metalen en aanverwante artikelen.

Niet lang echter bleef de constructie der zaken zoals hierboven vermeld. Enige jaren later, nl. in 1920 werd om redenen van practische aard er toe overgegaan de drie verschillende zaken ieder in een afzonderlijke N.V. onder te brengen.

N.V. Asselbergs' IJzerindustrie en Handelmaatschappij, de ijzergieterij, met als directeuren Johannes en Wilhelmus, zette haar zaken voort onder deze zelfde naam en bleef fungeren als de Moedermaatschappij der beide andere N.V.'s, onder meer hierin tot uiting komende dat zij tevens houdster werd van het gehele aandelenkapitaal dier beide N.V.'s.

De ijzerhandel kreeg de naam van N.V. Asselbergs' IJzerhandel. Hier voerde, nadat Arnoldus Asselbergs zich geheel uit de directe leiding der zaken had teruggetrokken, Alphons Asselbergs de Directie. Arnoldus bleef echter nog bij het bestuur der zaken betrokken, nl. als Commissaris der Moedermaatschappij en als Commissaris van N.V. Asselbergs' IJzerhandel, welke functies hij bleef bekleden tot 1947.

De derde N.V., de handel in oude en nieuwe metalen, die reeds in 1907 was verplaatst naar een modern gebouw in de Wassenaarstraat, werd voortgezet onder directie van Jacques Asselbergs.

VERDERE UITBREIDINGEN.

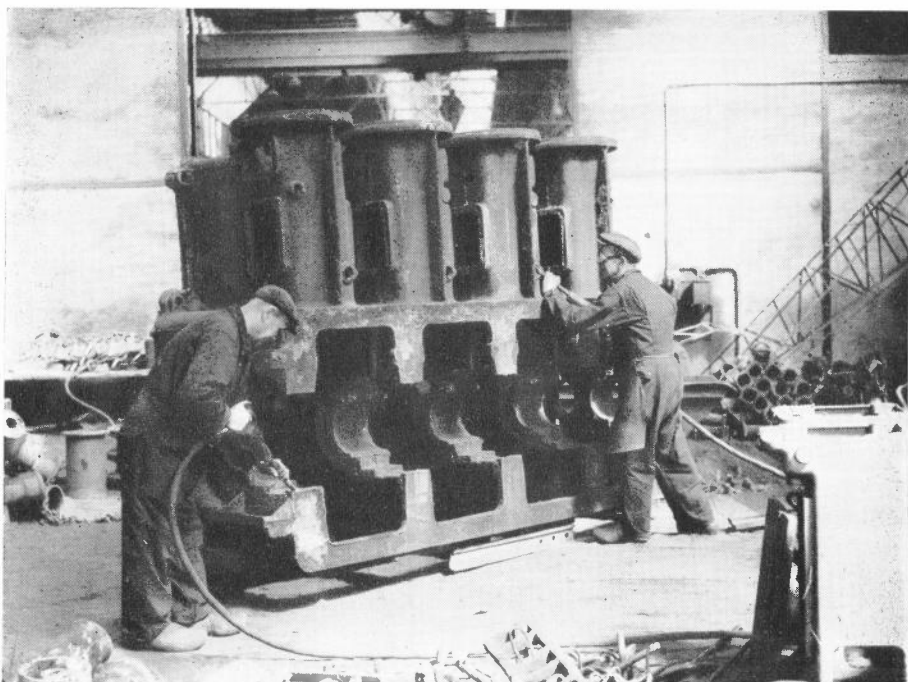
IN deze jaren - na de eerste wereldoorlog - zien we de industrialisatie van Nederland sterke voortgang maken. Op de gang van zaken in de ijzergieterij was de invloed hiervan merkbaar door de stijgende vraag naar ijzergietwerk door tal van verder verwerkende industrieën. Waar het gieten van middelmatig-zwaar en zwaar gietwerk vanwege de technische outillage der ijzergieterij bezwaar opleverde, werd gezonden op middelen om de afnemers die daarvoor ook belangstelling hadden, niet langer teleur te stellen. En zo kwam men er in 1925 toe om naast de bestaande gieterijen in de Lindebaan, een aanvang te maken met de bouw van een grote en zeer modern geoutilleerde ijzergieterij aan de Parallelweg, die geheel ingericht zou zijn voor het gieten van middelmatig-zwaar en zwaar ijzergietwerk. Niet zonder rechtmatige voldoening voor hetgeen na bijna 2 jaren van moeizame arbeid tot stand was gebracht, kon in Februari 1927 onder leiding van Johannes en Wilhelmus Asselbergs deze nieuwe ijzergieterij onder de naam „N.V. Zuid-Nederlandsche IJzer- en Metaalgieterij en Machinefabriek” in bedrijf gesteld worden.

Hoe goed het gezien was, om tot deze uitbreiding der productiemogelijkheden, ook op het terrein van het zwaardere gietwerk, over te gaan, bleek al spoedig toen men zich reeds in 1928 genoodzaakt zag deze gieterij aan de Parallelweg uit te breiden met een giethal van behoorlijke oppervlakte.

Bij de zich in dit nieuwe genre gietwerk uitbreidende vraag komt steeds meer de noodzaak naar voren van de vervaardiging van kwaliteitsgietwerk in hoogwaardig materiaal. Door voortdurend experimenteren en het toepassen van principes en vondsten der jonge metallurgische wetenschap wist men structuren te verkrijgen die aan alle eisen welke men aan gietijzer stellen mag en kan, voldoen. Bij de in dit verband om oplossing vragende problemen kwam de jarenlange ervaring in

het „ijzervak” der beide Directeuren eerst recht goed te stude, en het moet hun wel een grote voldoening geweest zijn en nog zijn, uit de zich steeds uitbreidende kring van veelsoortige afnemers te mogen ervaren dat hun streven om „het beste van het beste” te maken, waardering vond.

Ook in de volgende jaren komen nog steeds uitbreidingen en vernieuwingen tot stand. We noemen een asphalteerinrichting waar buizen en hulpstukken, kabelmoffen e.d. van een asfaltlaag worden voorzien. Verder maakte de zeer omvangrijke toename van het aantal modellen de bouw van een nieuwe modellenbergplaats, met een oppervlakte van 1500 M² nodig. Daarnaast werd een met meerdere types machines uitgeruste werkplaats, waar de bewerking plaats vindt, gebouwd.

HET AFBRAMEN VAN EEN MACHINEFRAME - GEWICHT CA. 6 TON

De felle wereldcrisis die in 1929 het zakenleven schokte, ging ook aan onze bedrijven niet ongemerkt voorbij, maar met inzet van alle krachten kon het schip niet alleen drijvende, maar zelfs, al was het dan ook met verminderde snelheid, varende gehouden worden. In 1930 werd het concern echter door een slag getroffen, waardoor een blijvend verlies werd veroorzaakt. Op 50-jarige leeftijd overleed Jacq. P. Asselbergs, Directeur van Asselbergs' Groothandel in oude en nieuwe metalen en aanverwante artikelen, en tevens Commissaris der Moedermaatschappij (Asselbergs' IJzerindustrie en Handelmaatschappij N.V.) en van N.V. Asselbergs' IJzerhandel. Het door hem geleide bedrijf dat zich uit de in 1879 stilgezette Kunstwolfabriek had ontwikkeld en vooral sinds de eeuwwisseling een opmerkelijke bloei had gekend, kon deze slag, die in de ongunstigste tijd werd toegebracht, niet overleven en werd in de dertiger jaren geliquideerd.

DE GEBOUWEN IN DE LINDEBAAN IN EEN NIEUW KLEED. **T**EGELIJK met de hiervoor gereleveerde uitbreidingen van de gieterij aan de Parallelweg, loopt samen de in- en uitwendige vernieuwing van de gebouwen der gieterij aan de Lindebaan, en de uitbreiding harer kantoren, welke werkzaamheden nog juist voor het uitbreken van de tweede wereldoorlog hun beslag konden krijgen.

DE TWEEDE WERELDOORLOG. **I**N Mei 1940 wordt de energie, die steeds zon op middelen tot verbetering en uitbreiding, langeslagen. De oorlog met al z'n nasleep van gevolgen maakte een abrupt eind aan de uitvoering van nog verder op stapel staande plannen. Het was er ook de tijd niet naar om nadrukkelijk en in het openbaar aandacht te besteden aan merkwaardige feiten die zich voordeden in de geschiedenis der zaken. En zo werden meerdere gedenkwaardige data vrijwel stil en onopgemerkt gepasseerd. Wij verwezen daarnaar reeds in ons „Woord vooraf”. Noch de gouden jubilea van twee Directeuren, noch het 100-jarig bestaan der zaken werd openlijk herdacht, al ging dit laatste noch voor de Directie noch voor het personeel geheel en al onopgemerkt voorbij. Van een door het personeel bij deze gelegenheid aan de Directie aangeboden kunstzinnig uitgevoerd gebrandschilderd gedenkraam, dat in de hall der kantoren aan de Lindebaan een waardige plaats kreeg, is in dit gedenkschrift een reproductie opgenomen.

DE BEVRIJDING. **M**ET opzet hebben we niet lang stil gestaan bij al de narigheid die de oorlogsjaren zowel voor de bedrijven zelf als voor hare talrijke medewerkers hebben meegebracht. De bevrijding zelf kwam voor het bedrijf niet zonder ernstige schade als gevolg van de vernielzucht der Duitse „Sprengkommando's”, die de volledige machinekamers der beide gieterijen (Lindebaan en Parallelweg) in de lucht deden vliegen en meerdere voltreffers

DIRECTIEKANTOOR

gedurende de beschietingen en bombardementen die onze stad bij haar bevrijding had te doorstaan.

Dat het ontzaglijke moeite en energie heeft gekost om de bedrijven weer op gang te krijgen, kan alleen hij begrijpen, die uit eigen ervaring de desastreuze invloed kent die zoveel jaren oorlog hebben op een goede en rationele exploitatie van bedrijven van behoorlijke omvang. Dat er derhalve ook in de eerste jaren na deze bevrijding geen stemming was om alsnog achteraf feestelijk de gouden jubilea van twee Directeuren en het 100-jarig bestaan te herdenken, zal voor een ieder begrijpelijk zijn. Eerst na de nodige reconstructie en consolidatie kon daaraan aandacht besteed worden.

Dit nu, is thans het geval, en aangezien in dit jaar alle drie onze Directeuren 50 en meer jaren aan de zaken zijn verbonden, was er alle reden om het heuglijke feit van een drievoudig gouden jubileum, tezamen met het 100-jarig bestaan onzer bedrijven, feestelijk te herdenken.

Was het begin, zoals uit dit relaas is kunnen blijken, klein en bescheiden, thans, in 1948, is uit de smederij van 1841 een combinatie van bedrijven gegroeid bestaande uit twee ijzergieterijen van zeer verschillend karakter en de IJzerhandel. De gieterij aan de Lindebaan, de oudste der beiden, is meer gespecialiseerd voor de serie-fabricage van het lichtere gietwerk voor haarden, weegwerktuigen, electromotoren, vleessnijmachines, bakkerijwerktuigen, elektrische apparaten enz. enz. De gieterij aan de Parallelweg, in het bijzonder geoutilleerd voor de fabricage van middelzwaar en zwaar gietwerk (tot 10-tons stukgewicht), telt onder haar afnemers o.m. de Spoorwegen, de Mijnen, Gas-, Water- en Electriciteitsbedrijven, machinefabrieken van verschillende aard, chemische bedrijven, suikerfabrieken enz. enz. Het geheel omvat rond 500 man medewerkers en heeft een totale oppervlakte aan gebouwen en terreinen van ongeveer 60.000 M².

Moge het zich in gestadige bloei blijven verheugen om zijn dienende taak te kunnen blijven vervullen en aldus mede het zijne bij te dragen tot de welvaart van ons Vaderland en moge dit tevens strekken tot het welzijn en de voldoening van allen - van hoog tot laag - die er hun medewerking aan verlenen.

BESLUIT. **N**U wij de geschiedenis van onze ondernemingen in de voorafgaande bladzijden in vogelvlucht hebben behandeld, rest ons nog de taak antwoord te geven op de vraag, op welke fundamente dit alles gebouwd kon worden. Men onderscheidt in de economie meestal drie productie-factoren: Grond, Kapitaal en Arbeid. Deze laatste factor, de Arbeid, wordt veelal, en naar onze mening terecht, onderscheiden in de leidinggevende en de uitvoerende arbeid. Na hetgeen hier voorafgegaan is behoeven wij over de leidinggevende arbeid niet veel meer te zeggen.

In de vorige bladzijden is meer in het bijzonder aandacht besteed aan de leiders, de ondernemers zelf. Belicht werd n.l. hoe door hun initiatief, energie en doorzettingsvermogen het kleine begin van 1841 uitgroeide tot een geheel complex van onder-

nemingen, dat in het bedrijfs- en handelsleven van ons land een zeer behoorlijke plaats inneemt. Wij zouden het echter als een tekort voelen, indien hier geen aandacht zou worden geschonken aan de dragers van het andere deel van de factor Arbeid, die tot deze uitgroei in de loop der jaren zeer zeker ook in belangrijke mate hebben bijgedragen. Behalve aan de directe medewerkers immers, die met de ondernemers in de opeenvolgende jaren, mede de „zorgen-van-alle-dag” hebben gedragen, en wier verantwoordelijke mede-leiding-gevende arbeid de weg naar succes deed effenen, moge hier ook een woord van waardering gewijd worden aan die medewerkers, in wier handen de z.g. uitvoerende taak was gelegd. In ons relaas is enige malen naar voren gebracht hoe steeds in afwerking en kwaliteit de grootste kracht werd gezocht. Steeds vonden de bestuurders der zaken in hun arbeiders de wil aanwezig om hun beste kunnen te geven en al hun zorg aan het werk te besteden. Van ouds was er, wat men noemt, liefde voor het vak.

Een sterk bewijs daarvoor is gelegen in het feit, dat in de loop der jaren reeds 17 arbeiders hun gouden dienstjubileum mochten vieren, en dat thans in de bedrijven nog 'n 6-tal arbeiders werkzaam zijn, die reeds kunnen bogen op een diensttijd van meer dan 40 jaren en bijna 60 die langer dan 25 jaren achtereen er in werkzaam waren. Als men de oude personeels-registers doorbladert, dan valt het op dat men in de latere jaren en ook nu nog steeds dezelfde familienamen ontmoet. Ook bij vele arbeiders ging het vak „van Vader op zoon”.

Aan de vele werkers in honderd jaren, aan de arbeiders van hoofd en hand, aan hen allen van hoog tot laag, willen wij bij deze nabeschouwing gaarne de hulde en de dank brengen, die zij inderdaad hebben verdiend. Ondernemers en medewerkers dragen tezamen en op de eigen plaats ook ieder afzonderlijk, een verantwoordelijke taak. Door de aard en de wijze van hun arbeid wordt kwaliteitsgietwerk geschapen, dat de grondstof is waaruit weer anderen zoveel met recht geroemde en waardevolle producten kunnen vervaardigen. Moge in onze bedrijven deze verantwoordelijke economische, en daardoor en daarboven sociale taak ook in de toekomst met steeds stijgend succes worden vervuld.

Ten slotte: Thans gekomen aan het einde van de ons toevertrouwde gaarne aanvaarde taak, weten wij geheel en al te handelen in de geest en ons tot tolk te maken van de tegenwoordige Directie en het Bestuur, alsmede van het gehele personeel onzer bedrijven, indien wij namens hen hier openlijk dank brengen aan de Gever van alle Goed, Die in de loop der jaren wasdom gaf aan het werk van zoveel nijvere hoofden en handen. Ruste evenals in het verleden, ook in de komende jaren de Zegen van de Allerhoogste op onze bedrijven en op de arbeid van allen die daarin, hetzij door leiding, hetzij door uitvoering, een dienende taak te volbrengen hebben.

JULI 1948.

DE SAMENSTELLERS.

GEDENKRAAM AANGEBODEN DOOR HET PERSONEEL TER GELEGENHEID VAN HET EEUWFEEST